

ВОЛИНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ЮРИДИЧНИЙ
ФАКУЛЬТЕТ

WYŻSZA SZKOŁA
HANDLOWA W RADOMIU

KATOLICKI
UNIwersYTET LUBELSKI
JANA PAWŁA II

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

до 75-річчя Загальної Декларації прав людини
та 30-річчя створення юридичного факультету

ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
WYŻSZA SZKOŁA HANDLOWA W RADOMIU
KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI JANA PAWŁA II

до 75-річчя Загальної Декларації прав людини
та 30-річчя створення юридичного факультету

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

*Збірник матеріалів
X Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Луцьк, 8 грудня 2023 р.)*

Електронне видання на CD-ROM

Луцьк
Вежа-Друк
2023

УДК 341.96:342.7(062.552)

П 78

*Рекомендовано вченою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 14 від 20.12.2023 р.)*

Оргкомітет конференції:

Цьось А. В. – доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, ректор Волинського національного університету імені Лесі Українки – голова редакційної колегії; **Демчук А. М.** – кандидат юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету – заступник голови редакційної колегії; **Яцишин М. М.** – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії держави і права; **Духневич А. В.** – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін; **Фідря Ю. О.** – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права і процесу; **Книш С. В.** – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права; **Джурак Л. М.** – відповідальний секретар редакційної колегії.

П 78

Проблеми забезпечення прав і свобод людини : зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 8 груд. 2023 р.) / уклад. Л. М. Джурак. – Луцьк : Вежа-Друк, 2023. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Об'єм даних 2,33 Мб.

ISBN 978-966-940-531-9

Збірник матеріалів є результатом наукових досліджень проблем забезпечення та захисту прав і свобод людини, у тому числі із врахуванням воєнного стану, які стали предметом обговорення на X Міжнародній науково-практичній конференції "Проблеми забезпечення прав і свобод людини" 8 грудня 2023 року у місті Луцьку. Особливу увагу приділено аналізу теоретичних положень та напрацюванню практичних рекомендацій щодо удосконалення чинного законодавства України у сфері захисту прав та свобод людини під час воєнного стану, що створює ефективне підґрунтя для проведення подальших досліджень у цьому напрямку.

Для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, практичних працівників судових та правоохоронних органів.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

УДК 341.96:342.7(062.552)

ISBN 978-966-940-531-9

© Волинський національний університет
імені Лесі Українки, 2023

© Джурак Л. М. (укладання), 2023

ЗМІСТ

Антонюк О. К. Проблемні аспекти усиновлення в умовах воєнного стану.....	8
Балабаш С. В. Вплив корупції на об'єктивність та незалежність суддів: виклики для забезпечення права на справедливий суд	10
Балем А. А. Права і свободи людини: філософсько-правовий аспект	13
Білан А. В. Особливості реалізації права на медичну допомогу в умовах воєнного стану	15
Бодян Д. В. Щодо питання порушення гендерної рівності у трудових відносинах	19
Булавіна С. Є. Способи захисту прав людини і громадянина в умовах громадянського суспільства	21
Валянська Т. П. Медіація як альтернативний спосіб врегулювання спорів у сфері земельних відносин	24
Волкова К. В. Кримінальна відповідальність за економічне насильство (за ст. 126-1 Кримінального кодексу України) як спосіб захисту особистих прав і свобод людини і громадянина	27
Волкова Ю. Ф. Людина та її права в умовах глобалізації.....	29
Гетманець О. П. Державні гарантії фінансово-правового захисту військовослужбовців.....	32
Гламазда П. В. Практика Європейського суду з прав людини у справах про екстрадицію	34
Гороть А. М. Міжнародно-правові підстави відступу держав від прав людини в умовах надзвичайних ситуацій	36
Грачук В. С. Захист прав біженців під час воєнного стану крізь призму державної міграційної політики.....	40
Гусак А. П. Криміналістичні аспекти розслідування порушень прав людини: сучасний стан та перспективи розвитку.....	43
Дацюк В. О. Поняття та правова конструкція людської гідності у філософії права	46
Долинська М. С. Деякі аспекти захисту цивільних прав громадян у нотаріальному порядку консульськими установами України	48
Жевнеров І. М. Забезпечення захисту прав дитини під час кримінального провадження з використанням моделі Барнахус	50
Заїка Ю. О. Захист прав і інтересів громадян, які перебували на тимчасово окупованій території	53

Зараджук З. В. Забезпечення права на отримання допомоги постраждалим від торгівлі людьми	56
Кеда А. Р. Проблема філософського змісту та обґрунтування прав людини	58
Книш С. В. Адміністративно-правові гарантії прав і свобод людини та громадянина	59
Конончук І. М. Конституційне право дитини на освіту в умовах воєнного стану.....	62
Корнієнко П. С. Теолого-правове значення прав людини в призмі сучасних форм правового розуміння.....	64
Котельчук С. М. Право на охорону здоров'я як особисте немайнове право.....	66
Кошулинська С. В. Правове регулювання трансплантації в Україні в період воєнного стану	68
Крет Ю. М. Право військовослужбовців на фінансовий захист	70
Кривенко Д. О. Норми-презупції у сімейному праві України	73
Крикунов О. В. Засада рівності перед законом і судом та захист неповнолітньої особи, щодо якої здійснюють кримінальне провадження	74
Левчук В. К. Порушення прав власника арештованого майна у кримінальному провадженні	77
Ленгер Я. І. Права людини в демократичному ареалі та їх забезпечення	79
Магновський І. Й. Забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина в діяльності Національної поліції України.....	82
Мазур Б. М. Кримінальна відповідальність за примушування до абортів та стерилізації як гарантія забезпечення права людини на життя та здоров'я.....	85
Малко Д. Г., Крисюк Ю. П. Філософське обґрунтування захисту прав людини, як складова позитивного права.....	87
Мациборська О. М. Проблеми реалізації права на працю в умовах запровадження штучного інтелекту	89
Музичук К. С. Забезпечення прав людини під час досудового розслідування кримінального провадження в умовах воєнного стану	92
Назарук О. І. Забезпечення прокурором прав неповнолітніх у кримінальному провадженні	94
Ореховська Х. В. Встановлення опіки над дітьми, позбавлених батьківського піклування, в умовах воєнного стану.....	96

Пальонка В. І. Поняття та зміст захисту прав приватних осіб під час дії воєнного стану	98
Петрук Д. М. Право на життя та його захист під час збройної агресії проти України.....	101
Пікалюк С. С. Окремі питання розірвання трудового договору за порушення трудової дисципліни	103
Подуцак Е. В. Міжнародні гарантії захисту військовополонених – міф чи реальність	107
Полетило П. С. Практика ЄСПЛ використання правила єдиного або вирішального доказу в кримінальному процесі	109
Попов А. А. Про право дитини на свободу релігії	111
Прокопчук К. М. Обмеження права власності в умовах воєнного стану	113
Радзій О. В. Право на недоторканність житла в умовах воєнного стану.....	117
Саско О. І., Ключко А. С. Домашній арешт як вид кримінально-процесуального примусу в контексті охорони прав людини.....	119
Сисоєнко Г. І. Окремі питання забезпечення прав і свобод людини при затриманні особи у кримінальному провадженні	122
Сосновська Ю. П. До питання правового регулювання заборони примусового шлюбу	127
Старко О. Л. До питання про кримінально-правовий захист особи від домашнього насильства.....	128
Старчук О. В. Договірне регулювання сімейних правовідносин (досвід зарубіжних країн) ..	131
Сторожук А. С. Фінансовий контроль, як превентивний спосіб захисту у сфері протидії корупції	133
Фідря Ю. О. Проблеми забезпечення судового захисту прав людини в умовах воєнного стану	135
Фурманчук Ю. В. Громадянські права людини та гарантії їх забезпечення	137
Хлистік М. А. Роль медіації у врегулюванні транскордонних сімейних спорів.....	139
Чечель Н. О. Щодо забезпечення реалізації права жінок, засуджених до позбавлення волі в Україні, на освіту	140
Чубай А. С. Право на свободу совісті: філософсько-правовий аспект	142
Чубоха Н. Ф. Окремі аспекти добросовісності у цивільному праві	145

5. Єрмічук Н. І. Значення державного фінансового контролю в боротьбі з корупцією та фінансовим шахрайством. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. 2011. С. 529-532.

6. Гудков Д. В. Недоліки та переваги засобів фінансового контролю, визначених Законом України «Про запобігання корупції». 2017. С. 64-69.

7. Радецький Р. С. Національне агентство з питань запобігання корупції в системі органів протидії корупції в Україні. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2017. С. 148-154.

Storozhuk A. Financial control as a preventive measure of protection in the sphere of fighting corruption. *This work examines the benefits of financial control, a preventive method that promotes the protection of human rights. The main purpose of protecting these rights is to provide guarantees of observance of these rights against abuse of power by public authorities. The paper emphasises the importance of preventive methods in the fight against corruption, and accordingly, relevant institutions are created to ensure an appropriate standard of living and compensation in case of violation of these rights.*

Keywords: *corruption, financial control, preventive measures, anti-corruption methods, protection, human rights.*

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ю. О. Фідря

У тезах доповіді проаналізовано декілька проблемних питань функціонування судової влади в Україні в умовах воєнного стану, які мають істотний вплив на процедуру забезпечення судового захисту прав людини. Орієнтиром розв'язання цих проблем має стати євроінтеграційний вектор розвитку нашої держави.

Ключові слова: *судовий захист прав людини, судова влада, органи суддівського врядування, дефіцит кадрів у судах.*

Судовий захист є одним з найефективніших способів та інструментів захисту прав та свобод людини, що передбачений та гарантується низкою як міжнародних, так і національних правових актів. Відповідно до статті 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом [1]. Захист прав людини судом повинен бути гарантований державою як у мирний час, так і під час війни. Незважаючи на те, що в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень (ст. 64 Основного Закону), право на судовий захист належить до переліку тих прав і свобод, які не можуть бути обмежені навіть за таких екстраординарних умов та обставин. Це означає, що судова влада повинна продовжувати працювати і попри надзвичайно важкі умови забезпечувати ефективний захист прав і свобод людини, що відповідає європейським демократичним цінностям, за які героїчно бореться Український народ.

Безперебійна робота судів в Україні під час воєнного стану є справжнім викликом для національної системи правосуддя. Маючи багато невіршених проблем ще з мирного часу, судова влада отримала надзвичайно складні завдання для розв'язання, з якими не стикалася жодна європейська держава з часу закінчення Другої світової війни. У таких умовах доводиться приймати нестандартні рішення, демонструвати стійкість та готовність до змін.

Завдяки запуску Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України повинно почати вирішуватися питання кадрового забезпечення судів, адже уже є можливість проведення конкурсів на зайняття вакантних посад у судах. «Кадровий голод» у системі

судоустрою призводить до майже повного нівелювання права людини на судовий захист. У деяких регіонах України є суди, які припинили здійснювати правосуддя через відсутність суддів. Певною мірою вирівняти ситуацію вдається через відрядження суддів, однак це тимчасовий спосіб. Безумовно, потрібно кардинально вирішувати питання дефіциту суддівських кадрів і це завдання повинно бути у порядку денному органів суддівського врядування та самоврядування на першому місці.

Серйозний виклик воєнного часу і перешкода у реалізації права особи на судовий захист – це руйнування та знищення приміщень судів, їхньої матеріально-технічної бази, судових справ. Найбільше постраждали судові установи Харківської, Херсонської, Миколаївської, Донецької та Луганської областей, а також частково – Запорізької та Київської. Зокрема, зруйновано повністю Високопільський районний суд Херсонської області, Ізюмський міськрайонний суд Харківської області, господарський суд Миколаївської області, Лисичанський міський суд Луганської області, Бородянський районний суд Київської області. У багатьох приміщеннях судів вибиті вікна, пошкоджені фасади будівель, розграбоване комп'ютерне обладнання та інші матеріальні цінності. Для відновлення потрібні чималі кошти, які не просто знайти в умовах воєнного стану, що триває уже майже два роки.

Фінансування судової влади – ще одне гостре питання, яке потребує оперативного та водночас ефективного вирішення. Відповідно до статті 130 Конституції України держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів. На розвиток вказаної конституційної норми у статті 146 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» зазначається, що забезпечення функціонування судової влади передбачає:

1) окреме визначення у Державному бюджеті України видатків на утримання судів не нижче рівня, що забезпечує можливість повного і незалежного здійснення правосуддя відповідно до закону;

2) законодавче гарантування повного і своєчасного фінансування судів;

3) гарантування достатнього рівня соціального забезпечення суддів [2].

Цілком зрозуміло, що у зв'язку із повномасштабним вторгненням росії в Україну ситуація із фінансуванням судової влади не найкраща. За даними Щорічної доповіді Вищої ради правосуддя про стан забезпечення незалежності суддів в Україні у 2022 році фінансові потреби місцевих та апеляційних судів було задоволено приблизно на 60 % [3, с. 70]. Звертає на себе увагу критична ситуація із край низьким рівнем оплати праці працівників апаратів місцевих та апеляційних судів. Фахівці змушені звільнятися, натомість такі вакансії надзвичайно важко заповнити через фінансову непривабливість посади. Це також, у свою чергу, опосередковано впливає на забезпечення права особи на судовий захист.

Чимало проблем має на сьогодні судова влада. Складається доволі песимістична картина: немає суддів, немає судів (приміщень), немає працівників апаратів судів, немає фінансування. І, мабуть, цей перелік можна продовжувати. Однак ці проблеми можна і треба вирішувати, навіть у тих складних суспільно-політичних та соціально-економічних умовах, в яких нині перебуває Україна. Зміцнення судової гілки влади, підвищення її авторитету та довіри до неї з боку суспільства є важливим елементом механізму захисту прав людини. Демократичні цінності та євроінтеграційний вектор розвитку нашої держави є у цьому процесі орієнтиром, адже проведення судової реформи – одна з основних вимог щодо вступу України до Європейського Союзу.

Джерела та література:

1. Конституція України від 28.06.1996р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України №1402-VIII від 02.06.2016р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n418>

3. Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні. Щорічна доповідь за 2022 рік. Затв. рішенням Вищої ради правосуддя від 24 серпня 2023 року № 851/0/15-23. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_za_2022_rik_pro_stan_zabezpec_hennya_nezalezhnosti_suddiv_v_ukrayini.pdf

Fidria Yu. Problems of ensuring judicial protection of human rights under the conditions of martial law. *The abstract of the report analyzes various problematic aspects of the functioning of the judicial system in Ukraine under the conditions of martial law, significantly impacting the procedure for ensuring the judicial protection of human rights. The key solution to these issues is expected to be the eurointegration vector of our state's development.*

Keywords: *judicial protection of human rights, judicial authority, bodies of judicial governance, personnel shortage in the judiciary.*

ГРОМАДЯНСЬКІ ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ГАРАНТІЇ ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Ю. В. Фурманчук

Науковий керівник: к.ю.н., доц. О. М. Юхимюк

В статті розглянуті невідчужувані особисті (громадянські) права людини та їх гарантії. Актуальність теми полягає у розкритті сучасного змісту прав людини та визначенні гарантії забезпечення першого покоління прав людини.

Ключові слова: *права людини, перше покоління прав людини, гарантії прав людини, громадянські права.*

Права людини можна розглядати як природне право в його сучасному розумінні, сучасному трактуванні, сучасному бутті у теорії й на практиці. Права людини – це її невід’ємна міра свободи, невід’ємні можливості (соціально-економічні, політичні, культурні тощо) її вільного розвитку, вільної життєдіяльності, вільного самовизначення. Закріплені міжнародними актами, ці права існують незалежно від їх визнання тією чи іншою державою. Зараз людство має універсальну концепцію прав людини, зафіксовану, зокрема, у Загальній декларації прав людини, ухваленій Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. [1, с. 269]

Чеський юрист Карел Васақ, перший генеральний секретар Міжнародного інституту прав людини у Страсбурзі, у 1979 р. виділив три «покоління прав людини» [3]. До першого покоління належать громадянські й політичні права, до другого – соціальні права, до третього – колективні права.

Перше покоління прав людини – основні права людини. Особливістю вказаних прав є те, що саме вони виступають закріпленими юридично первинними правами людини, для їх реалізації потрібні захисні механізми національного та державного рівня проти їх втручання, також вони є основою для розвитку всієї системи прав людини.

До сучасного змісту першого покоління прав людини відносяться: право на свободу думки, совісті та релігії, рівність перед законом, право на життя, свободу і безпеку особистості, віросповідання, право кожного громадянина на ведення державних справ, право на гласний розгляд справи незалежним судом [2, с. 62].

Детальніше зупинимось на громадянських (особистих) правах людини. Громадянські (особисті) права і свободи – це закріплені у конституції і законах держави, а також у міжнародно-правових актах права і свободи особи, які визначають сферу її автономної свободи і забезпечують задоволення нею своїх особистих інтересів. Вони складають першооснову правового статусу людини і громадянина, більшість із них мають абсолютний характер, тобто є не тільки невідчужуваними, а й не підлягають обмеженню. Ця група прав і свобод громадян забезпечує неприпустимість посягання державних органів, громадських організацій, службових осіб на життя, здоров’я, свободу, честь і гідність людини та неприпустимість свавільного позбавлення її життя [6, с. 29].

Виходячи з положень основного закону – Конституції України – громадянські права включають: рівність у правах та своїй гідності (ст. 21), право на вільний розвиток особистості (ст. 23), право на життя (ст. 27), право на повагу своєї гідності (ст. 28). Тобто, громадянські права – можливості людей, що характеризують їхнє фізичне і біологічне існування,